

Основе инклузивног васпитања и образовања

Теорија 4

Инклузивно образовање – појам

- ▶ Инклузија у образовању подразумева укључивање деце/ученика са сметњама у развоју или са посебним образовним потребама у васпитно–образовни систем који ће им омогућити квалитетно образовање и развој.

- ▶ Дефиниције инклузије које даје УНЕСКО потичу са конференције у Саламанки, 1994. године, и стављају нагласак на то да је инклузија покрет који је у директној вези са побољшањем образовног система као целине: „Инклузија је процес решавања и реаговања на разноврсност потреба свих ученика кроз све веће учествовање у учењу, културама и заједницама и све мању искљученост у оквиру образовања и из њега. Он обухвата промене и измене садржаја, приступа, структура и стратегија, са заједничком визијом која обухвата сву децу одговарајуће старосне доби и са убеђењем да је редовни образовни систем одговоран за образовање све деце“ (према Мрше и Јеротијевић, 2012, стр. 4).

- ▶ Инклузивно образовање се односи на вртиће, школе, центре за учење и образовне системе који су отворени за СВУ децу. Да би се то десило, вртићи, наставници, школе и системи треба да се промене, тако да могу боље да прилагоде разноликост потреба које деца/ученици имају и да им омогуће да буду укључени у све аспекте вртићког и школског живота. То такође значи смањење или уклањања препрека унутар и око вртића о школе које спречавају учење (Сузић, 2008).

- ▶ Инклузивно образовање је стратегија унапређења образовног система; усмерено на смањивање и уклањање препрека приступу, учешћу и учењу све деце која су искључена из образовања; средство за остваривање права на недискриминацију; помаже вртићима школама и образовном систему како би ставили дете у центар и постали флексибилнији и толерантнији на различитост; подстиче децу да уче и живе заједно, што је први, неопходни корак ка стварању толерантнијег демократског друштва; препознаје право свеког детета да буде члан друштва независно од његовог социоекономског порекла или индивидуалних карактеристика; **основно људско право** (Сретенов, 2008).

- ▶ Инклузивно образовање – процес у коме се дете са сметњама у развоју образује заједно са децом које те сметње немају (Daniels & Stafford, 2001).

Основни принципи инклузије

Основни принципи инклузије према Тасонију (Tassoni, 2003, према Сретенов, 2008):

- ▶ Изаћи у сусрет посебним образовним потребама деце;
- ▶ Посебне образовне потребе деце треба задовољити у оквиру редовног образовног система;
- ▶ Децу треба консултовати и њихово мишљење уважити;
- ▶ Родитељи треба да имају виталну улогу у образовању своје деце;
- ▶ Деци са сметњама у развоју и инвалидитетом треба обезбедити потпуни приступ равноправном и релевантном образовању, укључујући релевантни образовни програм.

Саопштење са Саламанке, 1994

(Извор: Мацура Миловановић,)

- ▶ Препознавајући јединственост сваког детета и његовог фундаменталног права на образовање, закључује се да су 'инклузија и партиципација есенцијални за људско достојанство и за упражњавање људских права'.
- ▶ Образовни системи морају постати инклузивни и доприносити једнакости могућности. Различитости су нормалан део живота и зато учење треба да буде прилагођено свој деци, да би се уважиле ове разлике, пре него да се инсистира да се деца уклопе у неку одређену норму.

- ▶ “Редовне школе са инклузивном оријентацијом су најефективније средство борбе против дискриминаторних ставова, стварање заједница у којима је свако добродошао, стварања инклузивног друштва и остваривања образовања за све, делотворно образовање за већину деце и унапређивање ефикасности целог образовног система...”

- ▶ Школе треба да се прилагоде свој деци, без обзира на њихово физичко, интелектуално, социјално, емоционално, лингвистичко или друго стање.
- ▶ Прилагођавање треба да укључи ометену и надарену децу, децу са улице и децу која раде, децу из номадских популација, децу из лингвистичких, ентничких или културних мањина и децу из других угрожених или маргинализованих група.
- ▶ Овој деци су ускраћене могућности за учење, а препреке учењу се налазе ван њих: у људима, прописима, институцијама, култури или социоекономских условима, али не у самој деци“

Ко су деца са сметњама у развоју?

Деца са физичким, сензорним и интелектуалним сметњама.

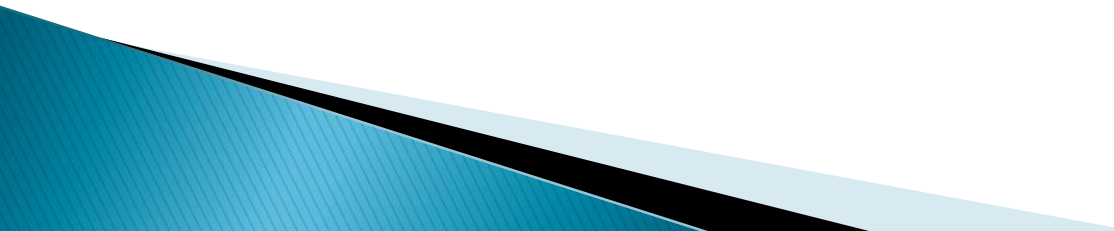
Њихове потребе нису „посебне“ – исте су као и код остале деце, само је начин задовољавања другачији.

Концепт „посебних потреба“ изворно је повезан са медицинским дискурсом специјалног образовања.

- ▶ У 20. веку, област специјалног образовања убрзано се развијала, а специјалне школе су постале законом регулисане установе за образовање ученика са сметњама у развоју.
- ▶ Историјски гледано, специјално образовање засновано је на тзв. *медицинском моделу*

Медицински модел схватања образовања деце са сметњама у развоју

- ▶ У процесу едукације појављује се у време хуманијег приступа особама са физчким и интелектуалним недостацима с циљем тражења помоћи и подршке у њиховом функционисању.
- ▶ Француски лекар Сеген је захтевао, на првом месту, постављање ваљане дијагнозе.
- ▶ Заједничко у овим првим настојањима је опредељење за **медицински модел**, што подразумева стављање у **центар интересовања оштећење** према коме су се креирале мере и услуге.
- ▶ У том смислу, дете је посматрано као дете без вида, дете без слуха, без ...

- ▶ Код медицинског модела дијагноза је та од које се полази и којом се дете именује.
 - ▶ Таквим етикетањем само се наглашава недостатак особе и увећава проблем.
 - ▶ Дете се издваја из свог окружења (сегрегација) јер је неуспешно и не уклапа се у систем и друштво.
-

- ▶ Овакав модел подржавао је процес институционализације, издвајања из властите породице, а самим тим и из „природне” социјалне средине.
- ▶ До средине прошлог века особе са сметњама у развоју биле су обухваћене искључиво *сегрегацијским облицима третмана*.

- ▶ У систему школовања особа са сметњама у развоју представља проблем јер не може да прати програм, не постиже очекивани успех, омета другу децу, има „посебне потребе“, па су неопходне специфичне методе рада.
- ▶ Од детета се очекује да се прилагоди захтевима школе и наставном плану и програму јер је систем тај који је доминантан и не трпи одступања од норми.

- ▶ Дакле, према медицинском моделу, ***деца са сметњама у развоју и инвалидитетом улазе у процес рехабилитације или специјалне едукације са циљем да се промене како би могла да се уклопе у друштвену средину*** (Велишек–Брашко, 2015).
- ▶ Неки аутори потврђују да је реч о социјалној изолацији чак и када су деца издвојена у специјална одељења

▶ ДЕТЕ КАО ПРОБЛЕМ

- Има посебне потребе.
- Потребна су му посебна помагала.
- Не може да дође до вртиће и школе.
- Разликује се од остале деце.
- Потребно му је посебно окружење.
- Потребан му је специјални педагог.
- Не учествује, не може да учи.

(Схема *Медицинског модела*, Мишковић, 2012 – види код: Велишек–Брашко, 2015)

Социјални модел схватања образовања деце са сметњама у развоју

- ▶ Појављује се насупрот медицинском моделу.
- ▶ Социјална средина је та која спречава особе са сметњама у развоју да у потпуности учествује у друштвеном животу.
- ▶ Тешкоће у учењу зависе од образовног система.
- ▶ Одлуке у вртићу и школи доносе се тимски, у зависности од индивидуалних потреба детета, полазећи од његових урођених карактеристика и овладаних вештина.

- ▶ У реализацији васпитно–образовног рада користи се језик прихватања и равноправности, ради се тимски, а одговорност је вишеструка.
- ▶ Према социјалном моделу, особи са сметњама у развоју учење је саставни део живота.
- ▶ Карактерише га деинституционализација и програми који се заснивају на потребама а не на дијагнози.
- ▶ Овај модел мења културу заједнице.

- ▶ Стратегија образовања је усмерена на целокупну личност детета и не издваја га по његовом недостатку већ уважава образовне и друге потребе сваког детета.
- ▶ Холистички приступ у образовању је одлика нове образовне парадигме на којој се темељи инклузивно образовање.
- ▶ Развој образовања је усмерен на отклањање или смањивања препрека у процесу учења.
- ▶ Васпитање и образовање се планира према индивидуалним карактеристикама детета (Велишек–Брашко, 2015)

Модел дефицита – „интеграција“ .

- ▶ Између медицинског модела и социјалног модела постојао је и *модел дефицита* (1970–их и 1980–их година).
- ▶ За овај модел везује се покрет „интеграција“. Усмерен на укључивање деце са сметњама у развоју у редовне групе вртића и школа, при чему се нагласак ставља на припрему и прилагођавање детета просечној деци и школи.
- ▶ Одлика овог модела је да се дијагностикује и утврђује шта све дете не може, у чему има потешкоћа, а друштво настоји да посебним поступцима утврђене недостатке смањи или отклони (Теодоровићу и Братковићу, 2001)

- ▶ Појмови везани за образовање деце са сметњама у развоју, односно модели дијаграма са кочићима као сликовит приказ образовања користила је Карен Честертон (Karen Chesterton) (Слика на наредном слајду – Сл.1)(Велишек–Брашко, 2015).

Модел дијаграма са кочићима као сликовит приказ образовања деце са сметњама у развоју – Карен Честертон (Karen Chesterton) (Велишек–Брашко, 2015, стр. 92).

Специјално образовање
„специјално“ дете
„специјални“ наставници
„специјалне“ школе

“Нормално” образовање
„нормална“ деца
„нормални“ наставници
„нормалне“ школе

Интегрисано образовање
-Мењати дете како би одговарало систему
-Систем остаје исти
-Дете се мора прилагодити или неће успети

Инклузивно образовање
-Сва деца могу да науче
-Мењати систем тако да одговара детету
-Уважавање разлика у инвалидитету, полу, етничком пореклу, религији, здравственом стању, узрасту...

Литература

- ▶ Велишек–Брашко, О. (2015). *Инклузивна педагогија: потребне специфичне компетенције педагошког кадра за инклузивно образовање*. Нови Сад: Висока школа за образовање васпитача.
- ▶ Daniels, R. & Stafford, K. (2001). *Интеграција деце са посебним потребама*. Београд: Центар за интерактивну педагогију.
- ▶ Мацура Миловановић, С. *Развој и одређења инклузивног образовања*.
- ▶ Сретенов, Д. (2008). *Креирање инклузивног вртића: деца ометена у развоју у редовној предшколској установи*. Београд: Центар за примењену психологију.
- ▶ Teodorović, B. i Bratković, D. (2001). *Osobe s teškoćama u razvoju u sustavu socijalne skrbi*. Zagreb: Edukacijsko–rehabilitacijski fakultet.
- ▶ Сузић, Н. (2008). *Увод у инклузију*. Бања Лука: XBS.